

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОЦІ-ГРІ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ГЕОГРАФІЇ

Аналізуючи вплив та взаємодію психолого-педагогічної теорії з методиками навчання і виховання, хотілося б зауважити, що, як правило, методика є продовженням психологічних і педагогічних теорій. Але буває й інакше. Методика сама шукає (і рано чи пізно знаходить) ті теоретичні «цеглинки», які роблять її фундамент стійкішим. Так сталося з навчальними іграми.

Навчальна гра — це активна навчальна діяльність з імітаційного моделювання систем, явищ, процесів, а також майбутньої професійної діяльності. У терміні «Навчальна гра» підкреслюється педагогічна спрямованість, відбивається різноманітність її застосування у процесі навчання [1, 4].

Педагогічні ігри дають змогу в спокійній, невимушеній ситуації засвоїти матеріал, розвивають інтерес до предмета, дозволяють кожному учневі проявити свої здібності, дають можливість проявити свою індивідуальність, особистість.

В грі дитина починає відчувати себе членом колективу, справедливо оцінювати дії і вчинки товаришів і свої власні. Задача вихователя полягає в тому, щоб зосередити увагу граючих на такій меті, яка викликала б спільність відчуттів і дій, сприяти встановленню між дітьми відносин, заснованих на дружбі, справедливості, взаємній відповідальності.

Головні риси гри:

1. вільна розвивальна діяльність, що застосовується лише за бажання дитини, заради задоволення від процесу діяльності, а не тільки від результатів;

2. творчий, значною мірою імпровізований, дуже активний характер цієї діяльності («поле творчості»);

3. емоційна піднесеність діяльності («емоційне напруження»);

4. наявність прямих та непрямих правил, що відбивають зміст гри, логічну послідовність або послідовність у часі її розвитку.

У процесі проведення ігор реалізуються такі психолого-дидактичні закономірності:

- принцип негайного застосування знань;
- зведення абстрактних знань і понять на рівень чуттєвого перетворення матеріалу;

- наближення до практичного розуміння категорій і закономірностей;

- менша втомлюваність учасників гри.

І нарешті, у грі втілюється основна формула педагогічної творчості: первісне абстрактне знання перетворюється на конкретне переживання. Дуже важливо, що ігри виробляють в учнів «рефлекс волі» (термін Куринського), адже рішення в них кожен приймає самостійно. У грі формуються співпричетність, співпереживання та самооцінка. Гра — це насамперед дія. А погодьтесь, що у житті ніхто, власне, не цікавиться тим, як людина знає теорію, її успіх визначається тільки тими діями, які вона виконує в різних ситуаціях [2].

Взагалі необов'язково дотримуватись якоїсь чіткої процедури. Проте до опису навчальної (ділової) гри мають увійти такі обов'язкові елементи:

Об'єкт імітації та його перетворення, яке досягається в результаті гри.

1. Мета і завдання гри.
2. Галузь застосування гри, на кого її розраховано.
3. Суть проблемної (конфліктної) ситуації.
4. Комплект ролей та функцій гравців.
5. Правила й умови гри, документальне забезпечення її.
6. Система ігрових оцінок.

У викладача є дві можливості:

- розробити власні ігрові заняття та тренінги;
- адаптувати вже відомі ігри.

Безумовно, є і третя можливість — взагалі не використовувати ігор, але це не зробить урок цікавішим.

Навчання – основна форма розвитку пізнавальної активності школярів. З одного боку, під час навчального процесу школярі здобувають нові знання, які розширюють їхній кругозір, і з другого боку – у процесі активної пізнавальної діяльності розвиваються навчальні можливості учня, завдяки яким він може самостійно і творчо не лише використовувати запас знань, а й шукати нове, задовольняючи свої потреби в пізнанні [3].

Головною умовою при цьому є розуміння дитиною змісту і значення виучуваного. Для цього вчитель повинне ставити перед собою чітку педагогічну мету: у чому переконати школярів, як розкрити значення даного питання сьогодні і з найближчою перспективою для них.

Дитині має бути зрозумілою мета завдання. І тоді вона зможе з інтересом виконувати дуже багато нецікавої, але потрібної роботи.

Чим молодший вік, тим цікавіші слід давати завдання. Найбільш цікавим є те, що максимально розвиває самостійність дитини, збуджує її думку.

Викладання повинно бути захоплюючим – таким є один з принципів методики сучасного уроку. Однак інтерес не має нічого спільного з розважальністю, яка не містить пізнавальної мети. Кожне заняття повинно мати пізнавальний характер і, одночасно, захоплювати як своїм змістом, так і способом викладу.

За роки навчання в школі в дітей виробляється звичка задовольнятися матеріалом підручника, а це недостатньо забезпечує розвиток пізнавальної діяльності та учнів. Матеріал підручника не може постійно стимулювати самостійну творчу діяльність дітей, осмислення ними певних явищ, оскільки не асоціюється ними з реальними життєвими враженнями. Потрібно вивчати навколишній світ, види трудової діяльності, явища суспільного життя, події, характерні для місця проживання дітей.

Саме тому, при вивченні географії учнями пропоную їм завдання на основі місцевого матеріалу, який сприяє розвитку пізнавальної активності у ході навчання. Сьогодні у школі в основному реалізується перше, дуже мало другого, на жаль майже відсутнє третє [1,3].

В навчанні цінна не лише сама істина, але й сам процес її здобування, пошуку, спроби, помилки, усвідомлення прийомів розумової роботи – тобто все, що розвиває творчу думку школяра, привчає їх мислити і діяти самостійно.

Активність думки вчитель збуджує тим, що створює умови для дозрівання думки. Найперші помічники для вчителя у цьому добре сформульовані пізнавальні завдання на доведення судження вчителя, власної думки учня. Необхідно навчити дітей розрізняти поняття “Причина” і “наслідок”. Причина – це те явище, яке призвело до іншого, наступного за ним; наслідок – явище, яке виникло через причину.

На уроках ознайомлення з навколишнім світом, а згодом природознавства я даю учням добірку вправ для стимулювання пізнавальної активності учнів. При цьому даю дітям можливість вільно висловлювати свої припущення. А потім критично аналізувати їх і відбирати правильні відповіді.

Головне – не кінцева відповідь, а сам процес розумової роботи, різні варіанти прийомів досягнення результату.

Природа пошуку у всіх випадках одна: дати відповідь на питання “як”, “чому”, виявити допитливість.

Ось зразки таких завдань.

1. Коли дороги висихають після дощу швидше: влітку чи восени? Чому?
2. Поясніть, чому взимку майже завжди випадає сніг, а не дощ?
3. Чому в зимовий час, якщо відчинити квартиру у повітрі утворюється туман, а в теплу погоду ми цього не помічаємо?
4. Чому взимку багаття горить яскравіше, ніж улітку? (Взимку повітря гущіше, отже в однаковому об'ємі більше кисню, який і підтримує горіння).
5. Коли утворюються крижані бурульки: у відлигу чи в мороз?
6. Чому рослини не можна поливати в сонячну погоду?
7. Чому течія річки посередині швидша, ніж біля берегів?
8. Моря весь час поповнюються прісною водою річок. Проте солоність морської води не зменшується. Чому?

Міцні знання, уміння й навички учні набувають у процесі активної пізнавальної діяльності, важливим збудником якої є інтерес. Щоб підтримати цей інтерес використовує різні форми зацікавленості: дидактичні і сюжетні ігри, задачі у віршах, задачі-жарти, ребуси, ігрові і цікаві ситуації. Не менш корисні вправи в яких передбачається оригінальне розв'язування нестандартних задач, вибір раціональних способів дослідження, порівняння, доведення. Вони потребують від кожного учня вищого ступеня творчої активності, гнучкості мислення [2,3].

Великий ефект дають уроки з використанням казкових сюжетів, уроків-подорожей, уроки-звіти, уроки-конкурси, уроки-спектаклі. Такі води завдань стимулюють емоційні почуття учнів, удосконалюють їх навчальні можливості. Така систематична робота дає змогу виробити у школярів уміння використовувати раніше одержані знання під час вивчення нового, перенести опрацювань самостійно на урок, розширювати і поповнювати свій кругозір, виконувати з великим

бажання завдання які вимагають активного мислення, цілеспрямованого переборення труднощів [1].

Література:

1. Богдан Я. Нестандартні підходи у викладанні географії // Рідна школа. – 1999. - №1 – С. 64-65.
2. Даргинський А.В. Методика преподавания географии: Учеб. пособие для студентов геогр. специальностей пед. ин-тов. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1975. – 368с.
3. Типи ігор у шкільній географії // Позакласний час. – 1998, №5. – С33-36
4. Винокур М. С., Скуратович О. Я., Листи опорних сигналів і структурно-логічні схеми на уроках географії. –К.: Рад. Школа, 1990 рік. С.42-48.

ГРЕЦЬ О. В.

НАСЛІДКИ АНТРОПОГЕННОГО ВПЛИВУ НА ВЗДОВЖ БЕРЕГОВИЙ ПОТІК НАНОСІВ НА ПРИКЛАДІ АКУМУЛЯТИВНОЇ СИСТЕМИ ТЕНДРА – ДЖАРИЛГАЧ

Актуальність. Важливою складовою частиною природної берегової системи Тендра — Джарилгач є вздовж береговий потік наносів — явище масового переміщення наносів вздовж берегу в одному напрямку за тривалий відрізок часу. Даний вздовж береговий потік наносів є головним фактором розвитку акумулятивної системи і порушення основних його параметрів може призвести до непередбачених порушень екологічної рівноваги в екосистемі. А при функціонуванні в даному регіоні берегозахисних споруд може порушити рівновагу. Саме тому є доцільність провести аналіз сучасного антропогенного впливу на вздовж береговий потік наносів.

Завданням даної роботи є проаналізувати закономірності розвитку і наслідки антропогенного впливу на вздовж береговий потік наносів на прикладі акумулятивної системи Тендра-Джарилгач.

Загальна характеристика вздовж берегового потоку наносів.

Вздовж береговий потік наносів характеризується: потужністю, ємністю та насиченістю [3,5]. *Потужність* – кількість наносів яке переміщується вздовж берега за рік в певному напрямку. Якщо потужність дорівнює ємності, то енергія хвиль або прибою витрачається лише на транспорт наносів вздовж берегу. В такому випадку кажуть, що потік насичений, при цьому процесів абразії та акумуляції не спостерігається. Відповідно, насиченість потоку це відношення потужності до ємності. У випадку коли це відношення менше за 1, потік ненасичений. В такому випадку на ділянці транспорту наносів утворюється зайва енергія хвиль, яка витрачається на руйнування берегу. Коли насиченість потоку більше за 1, тобто ємність потоку падає, в береговій зоні створюються умови для накопичення наносів, вони відкладаються та формують акумулятивні форми.

Складові елементи вздовж берегового потоку наносів. Кожний вздовж береговий потік наносів складається з трьох складових ділянок. Перша ділянка, *зона зародження потоку*, її ширина коливається від кількох сотень метрів до кількох десятків кілометрів. В межах такої ділянки зародження потоку домінуючим процесом є абразія, акумуляція майже